

Szesztay András

Az Ügy

Ez a könyv is az életrajzom egy része. Nem volt könnyű megírni, már ha az ember ragaszkodik az átélhető valóságához.

Az a szándékom, hogy több életrajzot is írok, és mindegyik más lesz, és mindegyik igaz. Ha az Isten is megsegít.

Minthogy az utóbbi évtizedekben önálló voltam, nincs a fiókomban adminisztratív adathalmaz, bizonyítandó, hogy én vagyok a legalkalmasabb a meghirdetett állásra.

Máshoz pedig nincs kedvem, mert nem mond semmit.

Ez természetesen nem udvariatlan, elutasító gesztus, hanem így érzem.

De hogy mégis mivel foglalkoztam az íráson kívül?

Aki kézbe veszi a *Magyar design 92* című könyvet, melyet A Magyar Design Kulturális Alapítvány adott ki Budapesten magyar és angol nyelven, 1992-ben, a bemutatott műveim mellett a következőket olvashatja:

1943-ban született Szombathelyen.

1961-ben érettségizett.

1968–75 között modellező a Képzőművészeti Kivitelező Vállalatnál.

1982-ben elvégzi az Iparművészeti Főiskola Továbbképző Intézetének ipar-estétikai szakát.

1989 óta a Művészeti alap tagja.

Itt látható művei 1990-ben, a Design Centerben voltak kiállítva.

Azt hiszem, elég sokat hallottunk már az '56 utáni terrorról, a példátlan megtorlásról, de nem sok embernek van igazi elképzelése ezekről az időkről, mert hála Istennek, nem voltak a rézszesei.

Én benne voltam.

Benne voltam, és most és így, megpróbálom

viszazaadni ennek a világnak a hangulatát, a meggyötört lélek mélyrepülését, a remény kifulladású erőlködését, az apró győzelmeket a Gonosz fölött, ami által emberek tudtunk maradni.

Izgalmas és igazi történetekről, tipikus huszadik századi sorsokról és a rendszer sunyi és gonosz titkairól szól ez a könyv.

De mégsem sötét, és mégsem peszsimista!

Mert!

Mert meggyőződtem arról, hogy ami az embert emberré teszi, azt nem lehet börtönbe zárni.

Ez még egyetlen hatalomnak sem sikerült.

Sem akkor, sem a jelenben, sem a jövőben.

Kitartóan nyüszít a csönd, és sebeimből lassan elfolyik a remény.

Hogyan kerültem ide?... És mi ez?... Az élet valóban hajnalra véget ér?... Kik ezek egyáltalán?... Civilben vannak. Nem! Sajnos ezt nem értettem félre!!!

Meghallottam.

Még jóformán el sem kezdődött a kihallgatás, amikor valaki kihívta ŐT az ajtó elé. Nem láttam az illetőt, nagyon halkán beszélt, talán kicsit szánakozóan, de minden szavát értettem.

– Fejezd be, nincs értelme. Reggel úgyis felakasztják.

„Ő” visszajött, az asztalán hosszan megnyomott egy gombot, összecuska a dossziét, és fáradt hangon azt mondta: – Egyelőre végeztünk.

Kopogtak. Bejött egy egyenruhás.

– Jelentkezem, százados elvtárs!

– Vigye vissza az őrizetést a cellájába.

Az egyenruhás szinte gyengéden rakta rám a bilincset, lazán, és majdhogynem kedvesen mondta:

– Jöjjön.

Lépcsők, ajtók, kulcsok, rácsok, belső függőfolyosó, középen kerítésdrót-fonattal lezárva, hogy ne lehessen leugrani, és újra itt vagyok, egyedül.

Természetes fényt idáig nem láttam, de az is lehet, hogy már este van.

Hallottam már rögtönítélő katonai bíróságról, de mit követtem el? Tudtom nélkül hadititkokat árultam volna el? De kinek, és mikor? Különben is, csak egy kiskatona vagyok, aki nem is tudhat ilyenekről.

Közben lenyitották a cella egyetlen bútorát, egy priccset, amely előzőleg a falra volt fölhajtván és lelakatolva. Volt rajta egy pokróc is, leültem.

Becsukott szemel, tenyérbe tettemet arccal vártam, hogy elmúljon az egész, végre fölébredjek, vagy va-

lahogy kiderüljön, hogy ez nem a valóság.

De valahol a sötét háttérben tudtam, hogy az. Mint amikor a füled mellett eldördül a startpisztoly, és lassan térnek vissza a hangok, úgy lopakodott egyre közelebb a valóság, mint mocsárba ragadt zebra felé az oroslán.

Minden fájt. Fájtak a szürke falak, amelyek, ha felnéztem, mintha mindig közelebb jöttek volna, fájt a kívülről acéllemezrel burkolt valamikori ablak, fájt az ajtó fölötti, hálóval bevont lyukban magasan pislákoló fény, ami oly gyenge volt, hogy nem adhatott reményt, még a levegő is fájt, amit belélegeztem.

És akkor, mint egy gátját bontó áradás, megindultak a könnyeim. Vég nélkül, hosszan, minden egyes cseppel kisebb lettem, zsugorodtam össze, folyt el belőlem a **majd**, és fogytak tizenkilenc rövid évem tervei, örömei, vágyai, szerelmei, míg végül teljesen üres lettem.

Még a könnyek is elapadtak, kiszáradtam.

Semmim sem maradt.

Imádkozni kezdtem. Lassan feloldódtam valami átlátszó semmiben, mint a só a vízben, és egy végtelenül szelíd hanggá változtam át.

Én itt vagyok. És te is. Ezt senki nem tudja tőled elvenni.

Igen! Maradt valamim. Az emberi méltóságom, és a bennem élő Teremtő: a lélek.

És ha majd értem jönnek, meg fogom mutatni, hogy valóban, földi hatalom ezt soha senkitől nem tudja elvenni.

Ebben a feloldott állapotban, énem lassan átszivárgott valami álomtalan álomba, ami egyáltalán nem hasonlított az ájuláshoz, mert mindenholonnan körülölelt a fény.

Ajándékba kapott élet. Ismeretlen zajra riadtam fel. Nem tudtam, hol vagyok. Azután egy hang is beszivárgott a tudatomba:

– Ébresztő!

Rájöttem, hogy a zaj forrása egy ajtótól származik, amelyet valaki kívülről kulcsosomóval ütöget. Az egész hangos volt, de nem éreztem benne fenyegetést. Körülnéztem.

Lassan, mint amikor a ködöt félrehajtja egy fuvallat, és mögötte valami sötét, ijesztő dolog tűnik föl, rádöbbenem, hol is vagyok. Hiába csuktam be a szemem és nyitottam ki újra, a kép maradt. Túl valóságos volt ahhoz, hogy álom legyen.

Kulcs vágott fémesen a zárba, nyílt az ajtó.

Egyenruhás őr állt félig kint a keretben, de nem az, aki tegnap idekísért. Egyik kezében alumíniumbögre, a másikban egy darab kenyér.

– Reggeli. A kávé igya meg, de a kenyér egész napra van. A bögréért visszajövök.

Az arca közömbös volt, nem volt rajta rosszindulat.

– Mikor visznek? – kérdeztem.

– Hova?

– Felakasztani.

Döbbenet nézett rám. A csend fakasztotta szünet alatt érzéshullámok felhőztek az arcán, azután lassan, tagoltan, mintha egy gyerekekhez beszélt volna, azt mondta:

– Nyugodjon meg, ember. Itt magát senki nem fogja felakasztani. Még tárgyalása sem volt. Itt maga csak előzetesben van. – Fejcsóválva húzta be az ajtót, elment.

Egész életemben ezek voltak a legszebb szavak, amiket hallottam.

Egy börtönőr, ellopott szabadságom őrzőjének a szavai.

Álltam a sötét, hideg zárkában egyedül, kezemben egy ütött-kopott

alumíniumbögrével, miközben létezésem legszebb perceit éltem át.

A kávé sötét volt, meleg és édes. A kenyér a bibliát idézte. A cella ellenesége, rideg fenyegetése átúszott az otthon édességébe.

Úgy ettem, mintha először ennék életemben, belülről átjárt a meleg.

A kezemben tartott bögre anyagába fémes mintákat vésett az idő, ami most olyan volt, mint egy lélek lenyomata, tiszta és éles.

Úgy éreztem, mindenre képes vagyok. Ezek után mi lehet, ami megroppanthat?

Mi az, amit ne tudnék kibírni?

Ismét imába fogtam, hosszan, kötetlenül beszélgettem Vele.

Megszűnt a külvilág, kiteljesült a létezés, és itt, a szűk cellában, mely arra volt hivatva, hogy rabbá tegyen, olyan szabad voltam, mint még eddig soha.

Rájöttem, hogy a boldogsághoz hasonlóan, a szabadság is belső állapot.

Fogadalmat tettem. Soha nem fogok gyűlölni, bántani senkit. *Az élet önmagában kiváltság.*

Tisztának és szabadnak születünk. Álomba egy felnőtt szeretete ringatott.

És hiszünk.

Hiszünk a szüleinknek, a tanítóinknak, hiszünk a meséknek, a Jézusának, mert a hit is velünk született.

Ha később énjüket vesztett kajánok a naivság bélyegét szeretnék a homlokodra sütni, állj félre. Nem ilyen a világ?

Valóban nem, ezt te is tudod, mert sem naiv, sem bolond nem vagy. De az élet ilyen! És a világot csak életekkel lehet jobbra tenni.

Egyedül vagy a világ ellen? Nem! A társaidat hallod minden zenében, minden versben, minden színpadon,

minden képben, minden művészetben.

Ne tévesszen meg, ha a tó felszínén csak a hordalékot látod.

Alatta tiszta és mély a víz.

Tétova idő. A napok kezdtek rutinná válni. Ébresztő, reggeli, ebéd, vacsora, lefekvés, közöttük a semmi. Egy héten egyszer séta, egyszer zuhanozás, egyszer borotválkozás.

Aludni csak hanyatt fekvé volt szabad, a pokróc fölött kétoldalt kinyújtott kézzel.

A villany állandóan égett. Ha ettől eltérő pózba vetett az álom, fölébresztettek.

A megfigyelés a „circlin” keresztül történt.

A cirkli egy fél teniszlabda formájú, kifelé domborodó, perforált acéllemez, mely a sötét folyosóról befelé történő észrevétlen megfigyelésen kívül a cigaretta meggyújtására szolgált. (Belülről nekinyomta a cigarettát, kívülről gyufával meggyújtották.)

A cigarettával motiválni lehetett a rabokat. Jó magatartás esetén napi öt darabot kaphattál, ami a legkisebb vétség esetén megvonásra került.

Jött a nyilvántartásba vétel, a kihallgatások, de még így is rengeteg időm maradt.

Föl-alá sétáltam, hogy lépteim zaja elnyomja az üveghangú csöndet. Négy lépés, ablak, négy lépés, ajtó. Négy lépés, ablak, négy lépés, ajtó.

Rászoktam az állandó reggeli tornákra. Légzőgyakorlat, benn tartott levegő, gimnasztika, erőgyakorlatok.

A csenden és a fűtetlen zárka hidegén kívül újabb társ szegődött mellém. Kezdtém állandóan éhes lenni.

Az étel egyébként jó volt. Azt kaptuk, amit az irodai és az őrszemélyzet. Néhány fogolyra nem érte meg külön főzni. Nem volt ugyan kevés, de

a rendszeres tornázás miatt nekem nem volt elég. A rendszerbe való „beiktatásom” különös volt, és elgondolkodtató.

Egy fekete Volga hátsó ülésén utaztam két ismeretlen civil ruhás között, ahogy én tudtam, útban a Nyugati pályaudvarra. Határőr kiskatona voltam, ide soroztak be.

Zsebemben az Országos Parancsnokság által kiállított nyílt parancs, melynek értelmében részt veszek egy szolnoki kulturális rendezvényen.

A seregnél eltöltött rövid előéletem tükrében ez teljesen hihetően hangzott.

Amikor az autó két, hatalmas acélkapu zsilipjén keresztül, melyek távoli, baljós mennydörgés hangját idézték, megállt egy szűk belső udvaron, azt hittem, hogy rajtam és a sofőrön kívül, a többieknek biztos itt van dolguk. Mikor a mellettem ülő „Ő” megszólalt, hogy „viselkedjen nyugodtan, le van tartóztatva”, még mindig nem értettem.

A valóság akkor harapott az agyamba, amikor egy rosszul világított, szűk helyen meztelenre vetkőztek. Odaadtak egy fűző nélküli bakancsot, amelyet zokni nélkül kellett felvennem, meg egy középkek, rám meglehetősen nagy, vékony anyagú, egykori öltönyt.

Ezt viseltem fél évig. Kedélyesen közölték, hogy nyugodtan elfogadhatom, hiszen a tulajdonosának többé már nem lesz rá szüksége.

– Túl szűkre kötötte a nyakkendőjét, és ez megártott az egészségének.

Ezen a szellemes megjegyzésen mindketten nagyon jól mulattak. Én nem.

Később viszont, amikor egy irodába kísérték fotózni, ujjlenyomatot venni és az adataimat, „személyleírásomat” rögzíteni, egészen más benyomások értek.

Egy fiatal, magas, jó arcú egyenruhás ment előttem nyitni-zárni, miközben halkán, feldúlt hangon, mintegy magában beszélve, a következőket mormogta:

– Ezek a rohadt szemetek. Már nem tudják, hogy mit csináljanak. Ott tartunk, hogy már a gyerekeket is ide hozzák? – Dühösen, vállait dobálva ment előre, mintha egy láthatatlan ellenséget akarna elsodorni, térdig érő iszapban.

Érzésfuvallatok ködösítették el a bennem felgyülemlő, fenyegető sötétséget.

Ez az ember kiadta magát nekem, tehát megbízik bennem. Ez erőt adott.

Láthatatlan, szótlán kapcsolat kelt életre a létezés két sarka között, tagadva az embertelenséget.

Mintha megrendezték volna, kijutottunk egy napfényes folyosóra. Törtfehérre festett falak, fényes fehér ajtók. A nagyméretű ablakokon át a nap fénylő, ferde hízott, éles kontúrú négyzeteket rajzolt a szemközti falakra.

Pincehomályhoz szokott szemem előtt ez volt a távoli, elérhetetlen szabadság vetítövászna. A normális, civil élet szelleme. Egy napsütötte fal mindössze, de az előző történéssel együtt már kinyilatkoztatás.

Beléptünk egy kisebb szobába. Ott egy másik egyenruhás vett át. Soha többé nem láttam azt, aki idekísért, de még több mint negyven év távlatában is úgy érzem, hogy ez a láthatatlan kötelék ma is létezik.

A szoba a semleges célszerűséget mutatta. Egy asztal, rajta nyitott, fekete bélyegzőpárna, fehér papírok, töröliszalvéta. Az egyik fallal szemközt egy állványon álló fényképezőgép. A technikus kíváncsian végigmért, a falon lévő fogasról felvett egy fehér

köpenyt, és közömbösen, rutinosan végezte a dolgát.

Bekerültem a bűnügyi nyilvántartásba fotókkal, ujjlenyomatokkal. Ha eddig még reménykedhettem valamilyen, most már ennek vége.

A következő irodában vették fel az adataimat.

Odáig emlékszem rá, hogy körülnéztem. Nagy, tágas iroda, tele asztalokkal, mindegyiknél ült valaki.

Ahogy, inkább megszokásból, mint kíváncsiságból, végigfuttattam a szemem, történt valami.

Elhalkult a csendes beszélgetés zaja. Mindenki rám nézett. Ki csak alulról, mintegy véletlenül, ki leplezetlen, szinte szemtelen kíváncsisággal, azután megláttam őt.

Középkorú, inkább fiatal, kulturált kinézetű nő volt. Semmi különös. Mint akkor, ma sem tudnám felidézni, hogy nézett ki.

Csak a szeme! Nagy, tágra nyíló, tiszta és döbbszent. Kimerevedett a kép, szünetet tartott az idő. Minden eltűnt. Az iroda, az épület, az emberek, a valóság, csak a szemek maradtak.

Fényük lassan úszni kezdett, nagy erővel igyekezett visszatartani. Végül, mint aki szűrős bokor öleléséből szabadul, kissé rekedten megszólalt:

– Azért sem sajnálom magát... Csak az édesanyját.

A ceremónia többi részére nem emlékszem. Nyilván válaszoltam a feltejt kérdésekre, de közben csak ezt a képet láttam. Ezzel a képpel érkeztem vissza a zárkába.

Egy bennem parázsló, lüktető képpel. Az örök Nő jelképével.

Az óvo, melengető, szerelmet és életet adó, önmagát táplálékul kínál csoda képével.

Megláttam az örök embert, az örök jóságot, létünk jobbik felét. A bibliai jelenést.

És azon az estén, a cella hidegében, meleg, reményszőttes takaró alatt aludtam el.

Az Ügy. Végre azt is megtudtam, miért vagyok itt.

Először nem akartam elhinni. Rossz viccnek tűnt.

Érettségi után nem sokkal, egyik barátom megkérdezte, nem akarok-e vele külföldre szökni, mert a családját ért sérelmek miatt nehezen tudja elviselni, ami itt folyik.

Elgondolkoztam. Eszembe jutott katonatiszt nagybátyám zokogása, amikor a rádió bementa, hogy „Szilágyi Józsefen ma reggel végrehajtották a halálos ítéletet”.

Együtt jártak egyetemre. A legjobb barátja volt. Tiszta szándékú, okos, alulról jött „káder”, aki saját perében, kristálytisza logikával, a vádló szerepében kritizálta a bíráit. Megszégyenített, tomboló indulattal vetették rá magukat.

Nevelőapámat, Szabó Lászlót minden szocialista ünnep előtt néhány napra „a saját érdekében” begyűjtötték, hogy „megvédjék a nép jogos haragjától”.

Ugyanis nagy bűnt követett el. 1956-ban, a Kőbányai Téglagyárban, mint az egyik legnagyobb tekintélyű embert, aki a főmérnökük és egyetemi tanszékvezető volt, felkérték a munkástanács elnökének. Feladata abban állt, hogy a szűken és nehezen megszerezhető kenyéradagok igazságos elosztására felügyeljen.

Örülhetett, hogy csak az állásától és a katedrájától fosztották meg. Egyszóval, nekem sem tetszett sok minden, de a gondolat új volt, nem döntöttem.

A barátom ismert valakit, aki valami hajós ismerősén keresztül segíteni tud a kijutásban. Beleegyeztem, hogy találkozzunk.

Így ismertem meg Mészáros Istvánt. Nálam talán egy-két évvel idősebb fiú volt. Laboránsként dolgozott valahol, de meg volt róla győződve, hogy sokkal többre hivatott.

Közölte, hogy segít, de lépjek be a pártjába, és ha „kikerülök”, meséljem el az illetékes szerveknek, hogy létezik Magyarországon egy illegális párt, amelynek ő az elnöke, és ha lehet, kapjon valami anyagi támogatást ehhez.

– Természetesen – mondtam –, ez a legkevesebb. – Igazából fogalmam sem volt, mennyire komoly ez az egész, de gyanakodni kezdtem.

Először is a biztonság miatt. Ha én ilyesmibe fognék, nem bíznék meg minden utamba kerülő emberben. Honnan tudhatja, hogy holnap nem jelentem fel? Hiszen nem is ismer.

Aztán megtudtam mindent. A párt nevét, programját, felépítését, célkitűzését. Minél több volt az információ, annál jobban elképedtem. Már a név is zavarra utalt: Nemzeti Keresztény Demokrata Munkáspárt. Természetesen zenéje is volt. Az Internacionálé, de mellé felvette még a „Márszejezt” is. Pista barátomat egyáltalán nem zavarta, hogy ez Franciaország nemzeti himnusza. Ő ilyen volt.

Még a „tizenkét pont”-ban összegyűjtött program volt a legtisztább.

Például: legyünk szuverén állam, lépünk ki a Varsói Szerződésből és a KGST-ből, egymillió forint erejéig alakuljanak magánvállalatok (akkoriban százezer forintért családi házat lehetett venni), sajtószabadságot, többpártrendszer stb.

Én rögtön a legjobb barátja lettem, kinevezett a helyettesének és a haderők főparancsnokának (!).

A párt létszáma velem együtt kb. hét főből állt. Nem ismertem mindenkiket. Lovas Istvánról és Sztranyovszki

Zsoltról csak jóval később szereztem tudomást.

Aztán minden a helyére ugrott.

Ez tulajdonképpen egy játék volt. Kissé egzaltált Pista barátom játéka, amelyben a valóság elől saját álomvilágába menekült. Rossz anyagi körülmények között, egy budafoki albérletben élt, és mindezért a világot hibáztatta.

Kedves, lelkes bolond volt, egy álomvilágban élt, ahol lehetett valaki.

Azután eldöntöttem, hogy nekem itthon a helyem, és finoman, nehogy Pistát megbántsam, visszahúzódtam a magam világába.

A biztonságért sem kellett aggódnom többé.

Hiszen, ha ez bárki tudomására kerül, minden bizonytalanságra kacsagja magát.

De nem így történt.

Ez lett a „Mészáros-féle összeesküvés”.

Nem csodálom, hogy szigorúan titkos, úgynevezett dupla nullás ügyként kezelték.

Ha bármikor, bárkinek, bármit elmondok, azonnal visszakerülök a börtönbe.

A későbbiekben ez többek között azt eredményezte, hogy a felkapaszkodás kemény éveiben mindenki úgy tekintett rám, mint aki „nagyon csúnya politikai ügybe keveredett”. Akitől jobb óvakodni, mint bármilyen formában segíteni.

Üldözni viszont kimondottan jó pont.

„Bravúros nyomozással és óriási szakértelemmel göngyölítették fel az ügyet”:

Sztranyovszki jelentette fel a társaságot, már akit ismert, állítólag valami kisebb, közbüntényes vétségért cserébe. A tárgyaláson ő volt az „egyedüli tisztességes hazafi”.

A szakértelemről meg csak annyit: Az egyik kihallgatáson elém tettek egy füzetet, hogy tudom-e, mi van benne, mert a titkosírás-szakértőjünknek nem sikerült megfejteni.

Íme a megfejtés:

Pista cirill betűkkel írta fel a nap-tárába a párttal kapcsolatos bejegyzéseket, nehogy a házinéni kíváncsiskodjon.

Az országban nagyon kevés olyan védőügyvéd volt, aki ilyen ügyeket védhetett. Mivel Magyarországon „szabad ügyvédválasztás” volt, választhatam közülnök. Természetesen egyiket sem ismertem, így hagytam, hogy kirendeljenek valakit.

Később sok mindent megtudtam az ügy háttéréről.

Például azt, hogy sok vita előzte meg az „üggé válást”. Nem csodálom. Nehéz munka lehetett indokolni.

Fél évig tartott. Ameddig a magánzárkám.

De az ügyek kellettek. A Nyugat felé nyitás áraként, amit a szalonképesség és a gazdasági szükség kényszerített ki, 1963-ban amnesztiát adtak az ötvenhatos elítélteknek.

A közvélemény úgy tudta, hogy mindenkinek.

Nem így volt, de erről majd később.

Fent úgy döntöttek, hogy ezzel feleslegessé vált a nagy létszámra duzzasztott, jól fizetett politikai rendőrség, és elhatározták a minimálisra való leépítését.

Ezzel pánikot keltettek a cégben. Bizonyítani kellett a létjogosultságukat.

Ez volt a magyarországi kommunizmus történetében a második „konceptiós perek” időszaka. Soha annyira kémkedés, hazaárulás, összeesküvés, izgatás nem volt, mint akkor. Természetesen mind hasonló komolyságú.

A Rákosi-időket még csak értem.

De hogy a kádári, konszolidációs időszakban ez hogy történhetett meg, azt nem.

Talán mégsem voltak azok olyan boldog évek, mint azt ma sokan hinni vélik.

Végül a leépítések mégis megtörténtek, fent sem voltak teljesen hülyék. A sors iróniája az, hogy az érintettek sokkal jobban jártak a művészeti élet területén cserébe kapott, magas beosztásokkal.

Kevesebb stressz, szalonképes egzisztencia, magas jövedelem. Iparművészként rálátásom volt minderre, a nevek jó részét ismertem.

Elgondolkoztató, vajon hány embernek nem teszik gátlástalanul tönkre az életét, ha ezt előbb tudják?

A krízis. Egyik nap furcsa, ijesztő, valószínűtlen élményben volt részem.

Végeztem a tornával, fogyasztottam a megszokott lépéseket oda-vissza.

A gondolatok egyre messzebb kerültek, cserbenhagytak.

Egyszer, mintha kiesett volna a folytonosság, ott találtam magam valahol, a meghatározhatatlan semmiben.

Mint amikor egy felhúzott játék ballerina egyre lassuló forgása a menüett utolsó pendülésével áttűnik egy másik létbe, a tudatom visszahúzódott egy távoli helyre. Messziről, halványuló kép formájában láttam az üres zárkát.

Senki nem volt ott. Ijesztő, fuldokló pánik tört rám. Kiléptem a saját énemből.

Egy kóbor lélek, aki hiába dörömböl a lét kapuján, tudja, hogy nem térhet vissza.

Mint mikor egy lidérces álomból, való tudatod maradékával, óriási erőfeszítéssel törsz az oxigént adó

felszínre, száguldó pulzussal tértem magamhoz.

Nem tudom, hogy a valóságban ez meddig tarthatott, mert itt, a csöndben és a halvány, pesszimista világlátásban, az idő múlását semmi nem jelezte.

Dörömböltem az ajtón. Végre meghallottam a közeledő lépéseket.

– Mit akar?

– Vécére kell mennem.

Megnyugtató, a valós élethez tartozó kulcsok zajával nyílt az ajtó. Már ismertem a váltásokat.

Az volt szolgálatban, akinek fáradt, „nekem ez a munka jutott” megjelentése együttérzést váltott ki bennem. Ebben a környezetben olyan volt, mint egy családtag.

A magára húzott közömbösséget néha áttörte az együttérzés lopott pillantása.

– Menjen, megvárom.

Ő soha nem kísért el, nem állt az ajtó előtt. Nem ébresztett fel, ha álomban oldalra fordultam, hagyott reggelig aludni, megszegve ezzel a szabályzatot.

Tiszteletben tartotta azt az intimitást, amitől embernek érezhettem magam.

A mosdó a belső folyosó egyik sarkában volt, közönséges, barnára festett, kopott, kissé lötyögős alumíniumkilincső ajtó mögött.

Tudtam, hogy az előtérben van egy söprű, egy vödör és egy felmosó.

Nekem most erre volt szükségem. A söprűből letörtem egy cirokszálát, a kabátom ujjába dugtam, alibiből lehúztam a vécét, és visszamentem.

Amikor egyedül maradtam, a szálacsokát rövid, egy-két centis darabokra törtem, és elszórtam a cellában.

Megszűnt a személytelen sterilitás, az apró rendetlenség visszahozta az életet.

Megmenekültem. Átmenetileg.

Tudtam, hogy tennem kell valamit, ha nem akarom, hogy a téboly még egyszer gonoszul megpiszkáljon egy hegyes bottal, a szűk ketrec védtelenségén keresztül.

Valahogyan le kell küzdeni a fényhiányt, a csöndet, a tétlenséget, de legfőképpen a nem mérhető, állandó, kiszámíthatatlan időt, amiből most olyan sok volt, amilyen kevés későbbi életem folyamán.

Ismét Hozzá fordultam, mint minden krízisben.

És, mint mindenkor, most is segített. Nem véletlenül kaptam a léttel a szikrát, egy darabot a végtelenből.

Hiszen itt vagyok én, a forrás, amelyből bármikor, korlátlanul méríthetek. Csak hinni kell. Hinni az ártatlan gyerekekben, aki voltam, és akit soha nem szabad elveszítenünk.

Kilencéves koromtól állandóan olvastam. Boldogan azonosultam minden hőssel, minden alkalommal elhátároztam, hogy én is ilyen leszek.

A verseket is szerettem. A szép szavakkal alkotott, élő, varázslatos képeket lassan rágtam meg, vissza-visszatérve, hogy kiélvezzem az ízüket.

A versszeretetem mentett meg.

Egyszer, valamikor, egy éjszakába nyúló baráti beszélgetés alatt, megint felmerült a misztikum mint kedvelt téma.

Hogy lehet az, hogy valaki, hipnózis hatása alatt, egyébként számára ismeretlen, idegen nyelven szólal meg? Hogy lehet az, hogy a feledésbe merült, korai gyerekkor egyes emlékei tisztán és képszerűen, újra megjelennek?

Valaki akkor azt mondta, hogy nincs ebben semmi misztikus, hiszen ilyen az agyunk. Minden kép, minden élmény, minden elolvasott írás örökre bennünk marad.

A túl sok információ ellen az agy úgy védekezik, hogy ezek nagy részét egy tudat alatti zsákba gyűjti.

Bizonyos körülmények között viszont ezek előhívhatók.

Ha mindez igaz, akkor mától kezdve verseket fogok tanulni. Hiszen nagyon sokat olvastam belőlük.

A kérdés csak az, hogy tudom-e magamat hipnotizálni. Ezt még másokon sem próbáltam soha, és nem is tudtam, hogy kell.

De volt céloom, volt akaratom, és rengeteg időm.

Eleinte becsuktam a szemem, ujjaimmal görcsösen nyomtam a homlokom, erősen próbáltam koncentrálni, de nem ment.

Sok időbe telt, amíg beindult. Többször feladtam, többször újra kezdtem.

De egy idő után működni kezdett. Csodálatos érzés volt.

Úgy kezdődött, hogy egy bizonyos versre próbáltam koncentrálni óriási erőfeszítéssel és semmi sikerrel.

Elfáradtam. Akkor vettem észre, hogy minden izmom megfeszült, szinte fájt. Ellazultam, pihentem.

Felidéztem a vers hangulatát, amit keltett bennem, elandalodtam, majdnem elaludtam. Ekkor, mintha villogna, beugrott egy sor, anélkül hogy akartam volna.

Végül is rájöttem.

Először is, nem mindig működött. Ha feszült voltam, bosszús vagy levert, nem jött közelebb.

Olyan volt, mint egy félénk állat. Minél türelmetlenebbül szeretted volna megsimogatni, annál messzebb ment.

Rá kellett hangolódni, hogy adja magát.

El kellett lazulnom. Ebben a tudatos, lassú levegővétel általában segített.

Bele kellett mászni a versbe. Hangulatába, világába.

Mikor minden más megszűnt, felidéztem a ritmusát. Minden versnek ritmusa van.

Ha ez sikerült, jó úton voltam.

Szavak jöttek elő.

A szavakból előbukkant egy sor. Ha idáig eljutottam, már rá lehetett építeni a többi. Olyan volt, mint az első sókristály a túltelített oldatban. Hízni kezdett.

Ha volt, sokat segített a rím vagy az időmérték.

Zakatolt a háttérben, ugráltak rá a szavak, amelyik nem passzolt, leesett.

Sokkal jobban ment, ha hangosan mondtam.

Ekkor terjedt el rólam, hogy bediliztem, mert magamban beszélek.

„Ő” följánlotta, hogy betesz melém valakit. Nagyon határozottan tiltakoztam, mondván, hogy nincsen semmi bajom, csak a versmondást gyakorolom.

Ez végül is, ha nem is szó szerint, de igaz volt.

Végre sikerült felépítenem a saját világomat, amibe akkor, és ott, senki más nem fért volna bele.

A katicabogár. Végre zokni került a lábamra. Meleg, vastag, édes, otthoni zokni. Úgy simult rám, mint kenyérre a vaj.

Édesanyámmal hozatták be, orvosi utasításra.

Télen tartóztattak le, a zárkában nem volt fűtés, a nyitott bakancsban, az állandó hidegtől begyulladtak a talpízületeim. Már alig tudtam járni.

Levittek az orvosiba. Klasszikus, megnyugtató hangú „doktor bácsi” fogadott. Kedvesen leültetett, megmérte a vérnyomásomat, közben megkér-

dezte, van-e valami más panaszam. – Semmi. – Kicsit szipogtam, de nem volt vészes.

– Van zsebkendője?

– Nincs

Megpaskolta a kezemet.

– Ki fogja bírni, jó anyagból van. Na nézzük a lábacskát.

Megtapogatta, kérdezte, hol fáj, csóválta a fejét.

– Nem adtak magának zoknit?

– Nem.

– Ízületi gyulladása van, de rendbe fog jönni. Rövidhullámú kezelést adok. Ez nem fog fájni, két elektródát helyezek a lábára, csak enyhe vibrálást és meleget fog érezni. A kezelést mindennap megismételjük, amíg rendbe nem jön.

Nem tudom, hogyan érte el, de másnap „Ő” felhívott az irodájába.

Az asztalán ott feküdt három pár meleg zokni, három élére vasalt zsebkendő meg egy tábla csokoládé.

– Az előbb itt volt az édesanyja. Kemény nő. Nem sírt.

Az egyedülletben kifinomult érzékeimmel még éreztem az illatát.

– Zoknit kell hordania, a zsebkendő zárkában való tartását is engedélyezem. A mosást magának kell megoldani. Már intézkedtem. Ha szól, fog kapni egy lavór vizet meg mosószappant.

Élelmiszert sajnos nem vihet magával, de nekem most tíz percre ki kell mennem... Azalatt... ugye... nem láthatom, hogy mit csinál...

Nagyon meglepődtem. Ezt biztosan gyönyörű édesanyám csodálatos, női varázsának köszönhettem.

Kiment. Én fölvettem a csokoládét, hogy kibontsam és megegyem, de ahogy a kezembe vettem, a torokomra gyűlt a megihatottság.

A csomagolásra, tintával, a következő volt írva:

„Boldog Születésnapot Kicsikém.”

Tényleg. Valamikor most lesz a születésnapom. Húszéves leszek. Vagy már vagyok? A zárkában azt sem tudom, hogy milyen hónap van, nem, hogy hányadika.

Aznap sétára vittek. A heti húsz percet fájós lábbal sem hagytam ki, mert ilyenkor legalább láthattam az ég egy négyzetbe zárt részét. Most végre a lábam sem fázott, a fájdalom is enyhült valamit.

A séta-„udvar” kb. 5×5 m-es, felül nyitott betondoboz volt. Magassága cirka nyolc méter. Semmilyen épület-részlet vagy fal nem látszott alulról, csak az ég egy darabja, de ha sütött a nap, és felhők úsztak fölöttem, a szabadságból kaptam egy részt ajándékba.

A fal tetején korláttal ellátott acél-rács járda, ahol fényes csizmás, géppisztolyos őr sétált unottan. Alulról beleláttam a vállra vetett fegyver hideg csövébe.

A néma beton nedves, zöldes felületét csak a ki-be járásra szolgáló szürke acélajtó törte meg.

A csendet csak a lépéseink zaja.

Alul, közepén, rozsdás lefolyórács. A levegő dohos volt.

Állandóan fölfelé néztem.

Egyszer csak a magasban észrevettem egy kis, tétova pöttyöcskét, amint egyre lejjebb ereszkedik, míg szemmagasságban kikötött az egyik falon.

Egy eltévedt katicabogár volt. Mintha anyám küldte volna születésnapomra.

Egy vércsepp a piszkosszürke betonon.

Odamentem, egészen közel. Néztem aprócska lábait, a piros mezőben a fekete pöttyöket, a kicsi, zászlós, izgatottan mozgó csápokot.

Néztem.

Néztük.

Néztük, amint felmászik feltartott ujjunk hegyére, körbetekint, látja, hogy nincs tovább, és szárnyait kinyitva elrepül.

Énekeltünk neki.

Katicabogárka,
Szállj a mennyországba,
Hozzál nekem aranycipőt,
Aranykatulyába’.

Ültünk az árokparton. Boldogan mutattuk, hogy ki mekkora papsajtot talált.

A leckét megírtuk, miénk volt a világ. Az akácfák kérgén a bíbor és smaragd-pöttyös hernyók mint élő ékszerék húzták meg magukat a rájuk leselkedő veszélyek elől.

Koronájuk, mintha hó lepte volna, tele volt édes illatú és jóízű virágokkal.

A fecskék alacsonyan suhantak a nehéz századok terhétől keményre égett út fölött, gyors hullámokat rajzolva az útjukba kerülő emberek feje fölé.

Öreg, fejkendős, fekete ruhás néni tolta óvatosan, félig támaszkodva, félig magára döntve, kopott, derékfájós biciklijét, nehogy széthulljon a madzaggal átkötött, hatalmas fűkupac, a tetejébe tűzött, kézhez szokott sarlóval.

Valaki ugrálókötelet hozott.

Beálltunk, először egyedül, majd párban, egyre gyorsabban, duplákat dobantva, és függén kiugorva, hogy a következő beszállhasson.

A kötél nem állt meg, átvettük egymástól a fanyelet, tartva a ritmust.

Távoli ostorcsattanások, kutyaugatás és sűrű bőgések között jöttek hazafelé a tehének. Ahogy felverték a port, hátuk mögött a lefelé tartó nappal úgy néztek ki, mint rőt ködből előbukkanó elátkozott lelkek.

Nyíltak a nagykapuk, készítették elő a fejszékeket.

Bégettek a birkák, disznók visítotak a moslékért.

Elkészett, megrakott szekerek fordultak be az udvarokba, fogták ki a lovakat, és vitték be a szénaillatú, fecskefészkes istállókba.

Bólogattak a kutak gémjei, gyúlt a tiszta víz az itatóvályókban.

Életre keltek a nyári konyhák kéményei, készült a vacsora.

Tyúkok, csirkék, kacsák rohantak a baromfiudvar kiskapuja felé, a szakajtóban rázogató kukorica mézédés hangjára.

Gólyák köröztek a fészkek fölött, hatalmas szárnyukat széttárva, kis pukedlivel, óvatosan és kecsesen ereszkedve a kicsik közé a mai utolsó élelemadaggal.

És hangos, idegen zajjal kinyílt az acélajtó:

– Vége a sétának.

SOMOGYI GYŐZŐ